

УДК 330.101

М. О. Горик-Чубатюк

Асистент кафедри економіки, менеджменту і маркетингу
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ВПЛИВ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

В статті досліджено та проаналізовано основні показники зростання економічних напрямів ведення підприємницького господарювання в Україні та їх вплив на сучасне економічне становище держави. Визначення факторів дії та глибини їх впливу на стан сучасного підприємництва. Пошук основних механізмів та способів покращення функціонування промислового сектору країни. Розкриття взаємозалежності між економічним рівнем розвитку країни та процесу зростання масштабів, оснащеності, потужності та стійкості діяльності підприємницького сектору.

Ключові слова: Економічне зростання, підприємництво, соціально-економічний розвиток, управління.

THE IMPACT OF ENTREPRENEURIAL DEVELOPMENT ON THE UKRAINIAN ECONOMY

The article analyzes the main indicators of growth economic and directions of entrepreneurship management in Ukraine and their influence on the current economic situation of the state. Determination of the action factors and the depth of their influence on the state of modern enterprise are considered. The author searches for the main mechanisms and ways of improving the functioning of the industrial sector of the country.

The article considers the interdependence between the economic level of the country's development and the process of growth of scale, equipment, capacity and sustainability of the entrepreneurship's sector.

Key words: economic growth, entrepreneurship, socio-economic development, management.

Постановка проблеми. Активний розвиток технологій, техніки та інновацій сприяє розвитку та зростанню сучасного підприємництва та його прибутковості, що в свою чергу веде до підвищення рівня стабільності держави: її соціального, економічного, а також політичного становища. Адже чим більший рівень підвищення економічних показників господарювання в порівнянні з попередніми періодами, тим більший рівень розвитку та темп економічного зростання в державі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням та аналізуванню визначень, трактувань та сутності соціально-економічного розвитку займалися: О.В. Амеліницька, А.Е. Воронкова, М.І. Долішний, Л.В. Запасна, С.І. Злупко, Я.Д. Качмарик, Г. Маміланн, В.Г. Мельник, Т.Б.Надтока, М.Р. Тимощук, І.В. Тюха. Аналіз проблематики ефективності управління сучасними промисловими підприємствами міститься в працях: А.І. Амоша, І.П. Булева, Н.Ю. Брюховецької, О.А. Грішнєвої, А.М. Колода, О.М. Сумець, Р.Н. Лепи, Ю.С. Залозної та інших.

Формування цілей статті. Метою статті є:

- Аналіз динаміки підприємницького сектору економіки України впродовж останніх років.
- Пошук причин та наслідків спаду або економічного зростання підприємницького сектору країни.
- Розгляд шляхів розвитку управління та функціонування сучасного підприємництва. Визначення сукупності заходів і коштів, створення умов, що сприяють нормальному здійсненню економічних процесів, реалізації запланованих програм, проектів, підтримці стабільного функціонування економічної системи та її об'єктів [9, с. 362].

Виклад основного матеріалу. Доцільне, цілеспрямоване та економічно грамотне управління підприємницьким сектором в країні, на пряму здатне впливати на величину показників її діяльності та віддзеркалювати успішність у підсумковому рейтингу.

Економічний розвиток країни впливає з рівня оснащеності, потужності, стійкості та масштабності діяльності промислового сектору. Сучасні науковці трактують дане поняття по-різному, що додає багатогранності у сприйманні його сутності. Так, Д.М. Євдокимова зазначає, що економічний розвиток – є динамічним багатоваріантним циклічним процесом, який має спіралеподібну форму та виявляється через кількісні та якісні зрушення у структурі системи при збереженні її

цілісності, і стійкість якого забезпечується лише за умов його керованості з боку над системи [8, с. 8].

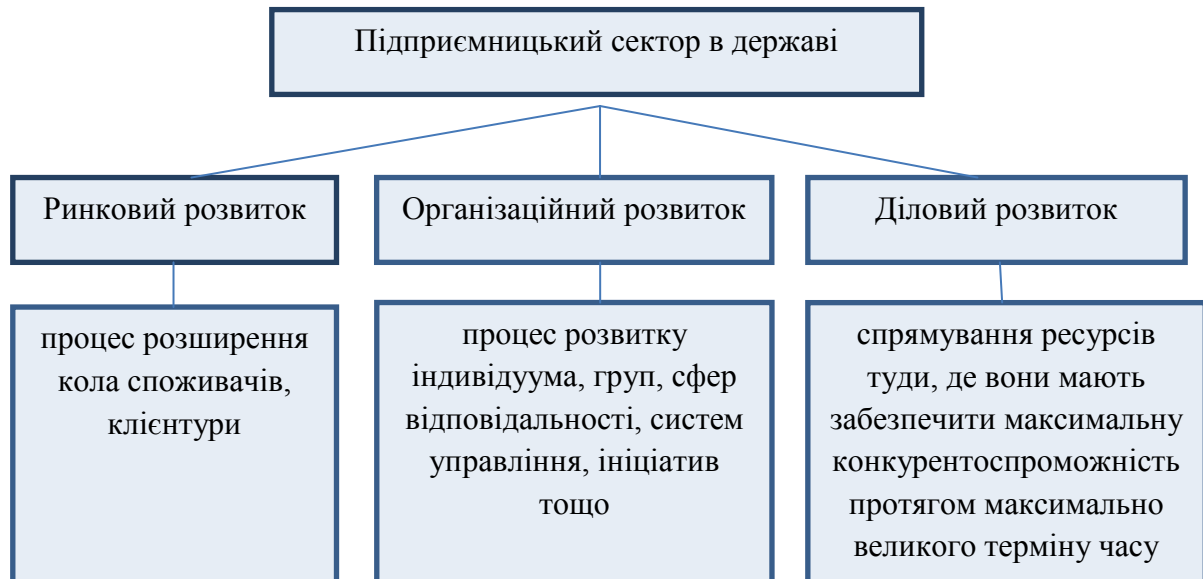

Рис. 1. Характеристика форм розвитку підприємницького сектора в державі

Джерело: сформовано на основі [5, с. 163-169].

Науковець В.П. Залуцький розрізняє різні форми розвитку підприємницького сектору в державі:

- ринковий розвиток, відображає процес розширення кола споживачів, клієнтури;
- організаційний розвиток, відображає процес розвитку індивідуума, груп, сфер відповідальності, систем управління, ініціатив тощо;
- діловий розвиток – це спрямування ресурсів туди, де вони мають забезпечити максимальну конкурентоспроможність протягом максимально великого терміну часу [5, с. 163-169].

Н.В. Афанасьєва, В.Д. Рогожин, В.І. Рудика виділяють три головних напрямків розвитку економіки країни: збільшенням масштабів споживання економічних ресурсів – кількісний аспект; зміни в складі елементів і їхніх

комбінацій – структурний аспект; зрушення в споживчих характеристиках елементів, у їхній індивідуальній і інтегральній корисності – якісний аспект [7].

Рис. 1. Характеристика напрямків розвитку економіки країни за теорією

Джерело: сформовано на основі [7].

Щодо трактування економічного зростання, то В.М. Богомазова виділяє наступні типи:

– Перший підхід передбачає виділення типів економічного зростання з точки зору потреб і можливостей суспільства. При такому підході виділяють природній, гарантований і фактичний типи економічного зростання.

– Другий підхід – типи економічного зростання з точки зору факторів виробництва, факторний підхід. Виділяють інтенсивний і екстенсивний типи економічного зростання.

– Третій підхід – з точки зору продуктивних сил, техніки і технології виробництва – доіндустріальний, індустріальний, постіндустріальний типи економічного зростання.

– Четвертий підхід – з точки зору впливу світового господарства на національне розрізняють імпортозамінний і експортно-орієнтований типи зростання [2, с.40-49].

Обсяги та структура приросту показників економіки України, що визначені за основними напрямками, наведені у таблиці 1 (за даними Державної служби статистики України).

Таблиця 1

Обсяги та структура приросту показників економіки України

Показники	Зміна коефіцієнта у %			
	2017р. до 2016р.	2016р. до 2015р.	2015р. до 2014р.	2014 р. до 2013 р.
ВВП	2,1	2	-7,2	-5,3
Обсяг промислової продукції	-0,1	2,4	-13,4	-10,7
Валова продукція сільського господарства	-2,7	6,1	-4,8	2,8
Капітальні інвестиції	20,7	18	-6	-23
Експорт товарів та послуг	18,5	-4,1	-30,8	9,1
Імпорт товарів та послуг	24,6	3,7	-32,3	-25,1
Оборот роздрібною торгівлі	8,8	4	-20,7	-8,6

Джерело: сформовано на основі [10].

За даними таблиці 1 можна стверджувати, що майже всі напрями в структурі економіки країни за останнє чотириріччя зазнавали значних стрибків у коливанні показників. Так у 2017 році обсяг промислової продукції зменшився до значення -0,1% в порівнянні з 2016 роком, а у 2016 році збільшився до значення 2,4%, щодо 2015 року. При чому даний обсяг у 2015 році в порівнянні з 2014 роком зазнав спаду на 13,4% . спостерігається також його зменшення до рівня -10,7% у 2014 році, щодо 2013 року відповідно.

На рис. 3 графічно представлено «стрибковість» у зміні даних показників.

Рис. 3. «Стрибковість» зміни показників економіки України.

Джерело: сформовано на основі [10].

Рис. 3 свідчить про суттєві зміни майже у всіх показниках економіки України в період з 2013 р. до 2017 р., що спостерігаються у «стрибковості» набуття значень коефіцієнтами.

Структура реалізованої промислової продукції за даними Державної служби статистики України у відсотковому значенні представлена у таблиці 2.

Таблиця 2

Структура реалізованої продукції, %

Показник	2016р.	2015р.	2014р.	2013р.
1	2	3	4	5
1) Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	11,1	10,8	10,8	11,4
2) Переробна промисловість, у тому числі:	60,8	64,1	63,3	61,8
харчова	21,4	22,4	21,2	19,3
легка	0,9	1	0,8	0,7
кокс, нафтоперероблення	3,2	3,4	3,3	3,6
хімічна	2,8	3,8	3,5	3,8
металургія та металообробка	14,8	15,7	16,6	15,4
машинобудування	6,1	6,5	7,2	8,7

Продовження таблиці 2

1	2	3	4	5
інше	11,6	11,3	10,7	10,3
3) Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	26,9	23,9	24,8	25,3
4) Водопостачання: каналізація, поводження з відходами	1,2	1,2	1,3	1,5

Джерело: сформовано на основі [10].

Аналіз таблиці свідчить, про невеликі зміни у відсоткових значеннях показників у динаміці. Так переробна промисловість у 2016 році становила 60,8% в загальній структурі економіки України, а у 2015 році – 64,1% (тобто у 2016 році спад переробної промисловості щодо 2015 року, призвів до нарощування обсягів видобувної галузі та електроенергетичної).

З рис. 4 видно, що найбільші обсяги реалізації продукції становить переробна промисловість, а найменші – добувна.

Рис. 4. Динаміка зміни структури реалізованої продукції в Україні

Джерело: сформовано на основі [10].

Це свідчить про перевагу виробничих технологій над потенціалом природних родовищ та корисних копалин країни, що ставить вітчизняні

підприємства у залежність від зовнішніх джерел постачання сировини, матеріалів, комплектуючих тощо.

Розвиток економіки країни прямо пропорційний розвитку його підприємницької сфери, яка вміщує такі складові:

1) Виробничий розвиток підприємництва – це розширення асортименту та номенклатури числа товарів та послуг, впровадження систем управління запасами та ресурсомісткістю, оптимізація процесів виробництва, зростання виробничих потужностей та площ.

2) Соціальний розвиток підприємства – це помітні зміни на підприємстві, що визначаються переходом усіх соціальних відносин та процесів до якісно нового стану під впливом факторів внутрішнього і зовнішнього середовища. Соціальний розвиток підприємства є наслідком як цілеспрямованої діяльності людей, які є суб'єктами цього процесу, так і результатом непрямого впливу виробництва на соціальні групи підприємства, населення регіону, споживачів продукції підприємства [11, с. 70].

3) Інвестиційний розвиток підприємства – оптимальне формування портфелю проектів, аналіз та усунення ризиків, відмова від збиткових товарних продуктів, пошук нових джерел фінансування, дивідендна політика підприємства.

4) Рівень техніко-технологічного розвитку підприємства формує стан техніко-технологічної бази підприємства, під якою розуміють системну сукупність найбільш активних елементів виробництва, яка визначає технологічний спосіб одержання продукції, здійснюваний за допомогою машинної техніки, різноманітних транспортних, передавальних, діагностичних та інформаційних засобів, організованих у технологічні системи виробничих підрозділів і підприємства загалом [6, с. 459].

5) Фінансовий розвиток – це управління резервами зростання прибутку та зменшення собівартості товару, проведення реструктуризації

капіталу, забезпечення фінансової рівноваги, підвищення фінансової стійкості та платоспроможності підприємства тощо.

6) Інноваційний розвиток – заснований на пошуку нових методів та способів управління підприємством, впроваджені ноу-хау, новітніх технологій та техніки, проведення модернізації та модифікації, впровадження здобутків науково-дослідних інститутів.

7) Розвиток персоналу – це впровадження систем управління працівниками на засадах компетентності та цілеспрямованості, проведення заходів підвищення кваліфікація, аналіз фондівіддачі, управління кадровим потенціалом.

8) Маркетинговий розвиток підприємства – аналіз середовища та визначення ринкової ніші, визначення обсягів потреб ринку, проведення заходів формування попиту та стимулювання збуту, рекламних заходів, моніторинг споживачів та конкурентів.

9) Організаційний розвиток підприємства – це організований процес, що порушує динамічний розвиток структури організації і направлений на досягнення нового стану динамічної рівноваги, яка в оновленій структурі зберігатиметься відносно стабільно. У процесі організаційного розвитку підприємства відбувається поступове удосконалення окремих сторін діяльності організації і раціоналізація її внутрішніх структур, упорядковуються в часі і у просторі трудові, виробничі, соціальні та інші процеси [1].

Аналізуючи підприємницький сектор країни, варто зазначити, що він становить основу її стабільності та багатства, забезпечуючи перспективність та підґрунтя всебічного розвитку.

В сучасному підприємництві:

1) Зроблено ставку на закордонну й міжнародну кредитну допомогу, що посилює залежність країни від кредиторів та обмежує у власних діях.

Це сприяє подоланню окремих проблем відновлення національної економіки, водночас це шлях до втрати економічної незалежності.

2) Існує неузгодженість стратегічних і програмних документів щодо економічного розвитку країни, порушення спадковості впровадження реформ при зміні політичного циклу (зміні урядів, влади).

3) Одночасна лібералізація курсоутворення, шокове підвищення цін і тарифів для населення, замороження соціальних виплат, підвищення фіскального навантаження на бізнес призводять до зниження платоспроможності населення, дестимулюючи підприємницьку діяльність і загрожуючи паралічем економічного життя.

4) Сформовані заходи порятунку банківської системи руйнівні й лише підсилюють недовіру до фінансових інститутів. Продовження відпливу коштів з банків призводить до згорання кредитування населення та реального сектора економіки, що блокує необхідну структурну перебудову.

5) Неадаптованість влади та невідповідність управлінської моделі до зсуву міжнародних сфер впливу та міждержавного суперництва, зміни державних союзів та об'єднань.

6) Поза увагою українських економічних реформ опинилися головні сучасні драйвери економічного розвитку – вища освіта та наука, що зумовило падіння конкурентоспроможності України, закріпивши за нею 85 рейтингову позицію серед 138 країн (рейтинг 2016–2017 рр.), це найнижчі позиції серед усіх європейських країн [4, с 22].

Для покращення функціонування сучасних підприємств України, варто слідувати певній послідовності заходів [3]:

1) розробка та прийняття стратегії, яка б відповідала положенням сталого розвитку;

2) оновлення виробництва, що передбачає впровадження інноваційних технологій та підвищення якості продукції;

3) створення сприятливих умов праці для робітників, реалізація заходів з додаткової соціальної та матеріальної підтримки;

4) ведення політики ресурсозбереження та захист навколишнього середовища;

5) активна участь у житті регіону та у різноманітних благодійних заходах.

Висновки. Розвиток економіки держави прямо пропорційний розвитку її економічного сектору, про це свідчать зростаючі тенденції в макроекономічних показниках активності господарювання, таких як ВВП, капітальні інвестиції, експортно-імпортні операції тощо. Чим більше переважання виробничої техніки та нанотехнологій над використанням природного потенціалу та корисних копалин в країні, тим більша залежність економіки держави від експортних операцій та зовнішніх джерел, що постачають сировину та матеріали. Тому важливо використовувати всі наявні ресурси, досліджувати та впроваджувати нові технології, розвивати підприємницький сектор з власним виробництвом, що робить економіку країни між стійкою та захищеною, а суб'єктів господарювання прибутковішими та масштабнішими.

Список використаних джерел

1. Амеліна І.В. Концептуальні основи організаційного розвитку підприємств в сучасних умовах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Uprv/2008_2/amelina.pdf
2. Богомазова В. Система індикаторів економічного зростання // Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць Вип. 6 (133) / Наук.ред. І.Г. Манцуров. – К., – 2012.-С. 40-49.
3. Бутенко А. І. Потенціал малого підприємництва в парадигмі сталого розвитку / А. І.Бутенко, Є. В.Лазарева, Н. Л. Шлафман ; ІПРЕЕД НАН України. - Одеса : Інтерпрінт, 2012. - 108 с.

4. Жилінська О, Мельничук О., Антонюк Л., Гуменна О., Радчук А., Столярчук Я., Тарута С., Харламова Г., Чала Н., Шнирков О. УКРАЇНА 2030: Доктрина збалансованого розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://econom.chnu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/03/E-Book-Doctrine-2030.pdf>
5. Залуцький В.П. Сутність соціально-економічного розвитку машинобудівних підприємств: методи та принципи їх забезпечення / В.П. Залуцький // Науковий вісник НЛТУ України. - 2009. - Вип. 19.11. - С. 163-169.
6. Грецин М. Г. Економіка підприємства: підручник / М.Г. Грецин, В.М. Колот, О.Г. Мендрул та ін. / за заг. та наук. ред. Г.О. Швиданенко. – Вид. 4-те. – К.: Вид-во КНЕУ, 2009. – 816 с.
7. Економічний енциклопедичний словник: У 2 т. Т. 2 / За ред. С.В. Мочерного. — Львів: Світ, 2006. — 568 с.
8. Євдокимова Д.М. Державне регулювання економічного розвитку: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.01.01 «Економічна теорія» / Д.М. Євдокимова. -К., 2002. - 20 с.
9. Пилипенко А. А. Організація обліку і контролю: підручник / А. А. пилипенко, В. І. Отенко.– Х.: Видавничий Дім «ІНЖЕК», 2005.– 424 с
10. Соціально-економічний розвиток України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
11. Шкода Т.Н. Сутність соціального розвитку підприємства / Т.Н. Шкода // Вісник Національного технічного університету “ХПІ”: Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Харків, 2012. – № 16. – С. 64-79.

REFERENCES:

1. Amelina, I.V. (2008). Kontseptualni osnovi organizatsiynogo rozvitku pidpriemstv v suchasnih umovah [Conceptual bases of organizational

- development of enterprises in modern conditions]. Retrieved from: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Uprv/2008_2/amelina.pdf [in Ukrainian]
2. Bogomazova, V. (2012). Sistema indikatoriv ekonomichnogo zrostannya [System of indicators of economic growth]. Formuvannya rinkovih vidnosin v Ukrayini – Formation of market relations in Ukraine, vol. 6 (133), 40-49 [in Ukrainian]
 3. Butenko, A. I. (2012). Potentsial malogo pidpriemnitstva v paradigms stalogo rozvitku [Potential of small business in the paradigm of sustainable development]. Odesa: Interprint. [in Ukrainian]
 4. Zhilinska, O. (2018). UKRAYINA 2030: Doktrina zbalansovanogo rozvitku [UKRAINE 2030: Doctrine of balanced development]. Retrieved from: <http://econom.chnu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/03/E-Book-Doctrine-2030.pdf> [in Ukrainian]
 5. Zalutskiy, V.P. (2009). Sutnist sotsialno-ekonomichnogo rozvitku mashinobudivnih pidpriemstv: metodi ta printsipi yih zabezpechennya [The essence of socio-economic development of machine-building enterprises: methods and principles of their provision]. Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine Naukoviy visnik NLTU Ukrayini, vol. 19.11, 163-169. [in Ukrainian]
 6. Greshun, M. G. (2009). Ekonomika pidpriemstva [Economics of enterprises]. Kyiv: KNEU. [in Ukrainian]
 7. Mochernuy, S.V. (2006). Ekonomichniy entsiklopedichniy slovnik, [Economic Encyclopedic Dictionary]. Lviv: Svit. [in Ukrainian]
 8. Evdokimova, D.M. (2002). Derzhavne reguluvannya ekonomichnogo rozvitku [State regulation of economic development], Candidate's thesis. Kyiv Ukraine. [in Ukrainian].
 9. Pilipenko, A. A. (2005). Organizatsiya obliku ikontrolyu [Organization of accounting and control]. Harkiv: INZhEK [in Ukrainian].
 10. Sotsialno-ekonomichniy rozvitok Ukrayini [Socio-economic development of Ukraine]. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

11. Shkoda, T.N. (2012). Sutnist sotsialnogo rozvitku pidpriemstva [The essence of social development of the enterprise], Visnik natsionalnogo tehničnogo universitetu – Bulletin of the National Technical University "KhPI", vol. 16, 64-79. [in Ukrainian].